

Vratimo školu roditeljima!

Stari je Tobija opremio jedinca na daleki put. Roditelji dugo tuguju. I Ana će Tobiji: »Oslon si naše starosti oduzeo i od nas poslao! Ta mi bijasmo zadovoljni u svom siromaštvu, te držasmo za bogatstvo gledati svog sina« (Tob. 5, 23—25). Obojica su uznemireni, jer se sin dugo ne vraća. Majčino srce jadikuje: »Ah, ah, moj sine! Zašto te poslamo u tuđinu, ti svijetlo naših očiju, ti oslone naše starosti, ti utjeha našeg života, ti našeg potomstva?« Tobija je tješi. »Ali ona se ne htjede utješiti, nego idaše dnevno iz kuće i ogledavaše na sve strane i obilazaše sve puteve, odakle se nadaše e će doći, i da ga po mogućnosti iz daleka ugleda« (ib. 4—7).

Nije li ono slika o vrućoj želji katoličke majke Crkve, da se katolička djeca opet k njoj vrate! Ona jače nego li Ana i Rahela plače za svojom djecom »i ne će da se utješi« (Mat. 2, 18).

I sin je želio, da se povrati k roditeljima što prije. Uzalud ga Raguel nagovara, da kod njega ostane. On veli Raguelu: »Znam, da moj otac i moja mati već dane broje i njihovo se srce žalosti« (ib. 10, 9). Duša djetinja teži za ljubavlju svojih roditelja, teži neodoljivom silom. Kršćansko dijete jednako žudi za kršćanskim odgojem, za potpuno kršćanskom školom.

Hoće li se to oživotvoriti? Hoće li škole postati konfesionalne?

Vani se javlja jaki pokret u prilog ove savremene potrebe, pa ne će ni SHS moći da se ogradi kineskim zidom. Evropa i svijet, otkada države uvedoše neutralne škole, dosta toga doživješe i gorko ih iskustvo mora prisiliti, da škole povrate — roditeljima.

To mora biti nova lozinka svih katolika, kršćana, muslimana i svih, koji drže do svoje vjere i vjerskih načela.

Čujmo i opravdanost ove lozinke.

I. Dijete pripada roditeljima. To je glas naravnog prava. Filius est aliquid patris, veli sv. Toma Akv. Odiseja u njegovim nevoljama zanima, kakav mu je sin Telemah kod kuće. I Akil u podzemnom svijetu pita Odiseja glede svog sina Neoptolema i lijepim vijestima obveseli se njegova duša (Odiseja, XI). Jedino roditelji imaju pravo i dužnost, da se brinu za djecu do njihove samostalnosti, i to ne samo za fizično zdravlje, nego i duševni odgoj. Uz roditelje dakako i Crkva ima dužnost, da njihov porod odgaja u vjeri i čudoređu, jer je Bog njoj u apostolima kazao: »Idite i naučavajte sve narode« (Mat. 28, 19). Drugi nitko nema prava da odgaja, ako na to ne pristanu roditelji i Crkva. Država dakako može tražiti, da djeca moraju imati neki »minimum« znanja obzirom na savremene potrebe podanika, kao n. pr. neka znaju čitati, pisati, računati i nešto o uredbi države. Na ovo može država moralno siliti roditelje, ali nikako neka djecu šalju samo u državne škole, jer se to protivi navedenom naravnom pravu.

Ovo priznaju i države te uz svoje škole pripuštaju i privatne, pa roditelji mogu po svojoj volji birati. — No jedno zlo izbija iz dana u dan na javu sve više, a to je: države daju svojim školama takove prednosti glede ispita, državne službe, pohadanja sveučilišnih nauka i slično, da tu moralnu presiju roditelji gotovo teže osjećaju, nego li fizično nasilje. I tako državni liberalizam poznaje dvostruku slobodu: jednu na papiru, drugu u praksi, ali se ipak ne usuđuje zaniijekati roditeljima prirodno pravo na odgoj.

Iz ovoga slijedi: škola pripada onome, kome pripada djetete i odgoj djeteta, dakle roditeljima i crkvi.

Tako je i bilo od početka školstva iza Krista. Prve je škole za široke mase otvarala Crkva, pače od najnižih do najviših. Ona je i uzdržavala i školske učitelje posebnim prebendama. Od 14. vijeka otvara uz Crkvu i država svoja sveučilišta, ali uvijek sporazumno s Crkvom. Protestantски racionalizam počeo je da državi i vjeru podvrgava, pa time i školstvo. Hegel je to jače pospješio. Ipak je tekar liberalizam 19. vijeka počeo dokidati konfesionalne državne škole i uvoditi neutralne za sve konfesije. Početkom je on prepustio pouku (par sati u sedmici) u vjeri odaslaniku ili svećeniku dotične vjere, dok nije u Francuskoj, Italiji i drugdje i to odstranio. U nekonesionalnim sada državama nastoji liberalizam, da uopće iz škole državne istisne svaku pouku u vjeri i dodir s vjerom. Ta pogibao nije prestala, te i nama prijeti u SHS.

Jasno je samo po sebi, da uvjereni kršćani, pa ni pristaše uvjereni ma koje konfesije, ne mogu mirno gledati i povjeriti svoju djecu akonfesionalnoj školi. Ta nijesu njihova djeca kakovi kunići za pokuse ateizma, niti je škola zabavna dvorana, nego ih škola mora usposobiti za život, za potpune ljude. Škola mora odgajati. U tome se slažu i pedagozi svih smjerova, da na to mora smjerati srednja i niža škola. A što znači odgajati? Znači djelovati, neka mladež usvoji kao svoja tradicionalna duhovna i moralna dobra i po njima postane živim članom obitelji, općine, staleža, države i Crkve. Nedavno je pak i Haeckelov nasljednik na sveučilišnoj katedri u Jeni zoolog Dr. Plate napisao: »Narod bez vjere prije ili poslije sigurno propada uslijed nutarnje gnijileži« (Wochenschrift, br. 17, 358). Gdje nema odgoja na vjerskoj podlozi i gdje vjera ne prožima predmete školske obuke, tu nema pravog odgoja; tu mladež ne postaje živim članom domovine i Crkve; tu je u mladeži gnijilež. I kakova je danas mladež, takov će sutra biti narod: gnijila mladež ne može stvoriti zdravog naroda, niti ga očuvati od propasti.

Ovo zadnje uviđaju i nekršćanski pedagozi, pa i oni zagovaraju da se odgoj mora oslanjati na pouku u moralu. Oni hoće moral, ali bez obzira na religiju ili religiozne motive. No takav je moral bez uspjeha i sjena pravog odgoja. To vidimo po statistici mladenačkih zločina u Italiji i Francuskoj i to one mladeži, koja uživa takovu pouku u državnim školama. I sam je Rousseau rekao: »Prije sam

mislio, da se može biti i bez religije pošten čovjek, ali sam napustio tu zabludu«. Pogani su znali, što je naravni zakon; i bez objave su u sebi čutili dekalog. Ali prepušteni sebi i bez nadnaravne objave brzo su postali moralna ruševina, te sv. Pavao piše o njima: »Kad poznaše Boga, ne proslaviše ga kao Boga niti mu zahvališe, nego zaludješe u svojim mislima i potamnije nerazumno srce njihovo. I pretvoriše slavu vječnoga Boga u obličje smrtnoga čovjeka i ptica i četveronožnih i plazećih životinja. Zato ih predade Bog željama njihovih srca, nečistoći« (Rim. 1, 21—24). I Kant je mnijenja, da bez vjere moralna načela ostaju bez uspjeha na življenje*). Ovo se očituje i u svagdanjem životu. Ali to lajička škola ne će da priznade i veli, da i med njezinom mladeži ipak ima morala a gore navedene činjenice u Italiji i Francuskoj da su posljedica odgoja izvan škole. Ako bi to i bilo istinito uza sav onaj odgoj, što je u modernim obiteljima ipak ostao kao nevidljiva baština starog kršćanskog odgoja, što će onda biti u trećoj ili četvrtoj generaciji bez ikakve kršćanske tradicije u obitelji? Već sada iskreniji duhovi, pa i oni koji pristaju uz protukršćansku misao, priznaju, da moralna poduka bez vjere i upli-va Crkve nema žuđenog učinka**).

Ovo vrijedi o dosadašnjem iskustvu. Poslije rata je gore, jer je dozorilo novo pokoljenje učiteljsko, koje nema više obzira kao stari učitelji. Tako u Francuskoj iza rata 15.000 učitelja pristaje službeno za »moskovsku internacionalu«, a preko 50.000 je učlanjeno u socijalističkoj organizaciji. 95 postotaka onih učitelja, koji izlaze iz državnih učiteljišta. (Civiltà cattolica, 1922, 428). Ni u drugim državama nije bolje. Po ovome je lako zaključiti, kakov će biti odgoj u školi takovih učitelja. Plod ne pada daleko od stabla i »iz punine srca usta govore« (Mat. 12, 34). Svaka je ustanova onakova, kakav je onaj koji je vodi; nacrti i programi su mrtvo slovo.

I tako dobivamo u modernoj ili ireligioznoj državi, da državna škola gubi religiozni odgoj i upada u ruke ireligioznih učitelja. Barem je tako u Francuskoj, a za njom pleše državni liberalizam po svoj Evropi.

Mogu li roditelji mirno gledati, što se događa s državnom (pučkom posebno) školom? I država sve to pušta, a da roditelje i ne pita, što oni misle i da li su proti ovoj ateističkoj evoluciji državne škole.

*) Ohne einen Gott und eine für uns jetzt nicht sichtbare, aber gehoffte Welt sind die herrlichen Ideen der Sittlichkeit zwar Gegenstände des Beifalls und der Bewunderung, aber nicht Triebfedern des Vorsatztes und der Ausübung (Kritik der reinen Vernunft, III. 526—7).

**) Tako A. Drews, pobornik slobodne misli, izjavljuje: »Was heute noch an echter Sittlichkeit existiert, das ist, sofern es nicht selbst auf religiöser Grundlage ruht, nur ein stehengeblibener Rest einer verloren gegangenen Sittlichkeit. Unsere moderne Sittlichkeit schwebt mithin in der Luft«. (Die Religion als Selbstbewusstsein Gottes, Jena 1906, str. 47).

Demokratsko uređene države idu i dalje. Njihovi parlamenti mijenjaju većinom glasova i pravac odgoja prema vladajućoj političkoj stranci. Ministar nastave može biti framasun, muhamedanać, socijalista i on određuje i nadzire odgoj katoličke djece! Kakav je to nesmisao! I ako sutra preuzmu socijaliste kormilo vlade u svoje ruke, što će onda biti? G. 1919. je socijalistički bečki časopis »Die soziale Revolution« donio o cilju državnih škola pod socijalističkom vladom: »Obiteljski odgoj nije dobra, nego zla baština. Obiteljski je odgoj protudruštven. Djecu i mlade ljude moramo maknuti iz obitelji, treba ih odgajati u dječijim i mladenačkim zajednicama«. »Rote Fahne« g. 1921. je jasno u sv. 3. proglasila, da je cilj njihova odgoja »skroz revolucionaran«.

Recimo, da država i državna škola ne će tako lako upasti u ruke ovako skrajnih i radikalnih elemenata, ali ipak vidimo, da sadašnje liberalne vlade redovito dignu s mjesta i zamijene radikalnije stranke. I po tome, ako već sada po Evropi areligiozne države nastoje te iz svojih škola odstrane svaki vjerski odgoj, čemu se mogu kršćanski roditelji nadati u budućnosti?

Što da se tu uradi?

Tu imaju riječ roditelji.

II. U Francuskoj su katolički roditelji odavna progovorili i oni su osnovali privatne katoličke škole. Iza g. 1870 je država prisvajala sve više prava roditelja. Crkve i samih učitelja i napokon uvela »neutralne« škole. G. 1881. zakon Julesa Ferrija proglasio »besplatnu, obveznu i lajičku« školu. Zakonom od 7. jula 1904. tiranska vlada zatvorila je škole, u kojima su redovnici podučavali. Protiv toga su katolici odmah počeli širenjem svojih škola. Tako u samoj Vendeji, koja broji 443.000 stanovnika, katolici uzdržavaju 374 škola s 900 učitelja i učiteljica i tako obučavaju u 236 župâ 26.000 djece. Zato troše oko 2 milijuna franaka (Nouvelles religieuses, 15 jul. 1922). Slično je po drugim krajevima. U svakoj biskupiji žilavo rade »Association des chefs de famille« i »Societe generale d' education et d' enseignement« i skupljaju nužni novac. Uspjeh je tog višegodišnjeg i sistematičnog rada upravo sjajan. Država još ne popušta, premda kat. roditelji napuštaju njezine škole. Tako je u spomenutoj Vendeji lani bilo 35 državnih škola s 77 učitelja i 447 učenika ili 1 učitelj prema 6 učenika, a u 45 škola 48 učitelja i 86 učenika ili 1 učitelj na 2 učenika, u 9 škola 1 učitelj na 1 učenika, 14 škola bez učenika; u Ardeche je bilo 25 škola bez učenika, 50 škola s,5 učenika, 31 škola s manje od 8 učenika. U cijeloj Francuskoj bilo je 1047 državnih škola s manje od 5 učenika, 2522 s manje od 10 učenika.

U Italiji je državna pučka škola bila prema zakonu Casati g. 1859. načelno kršćanska. Ali je i tu malo po malo lajicizirana. Sada je Mussolini (pod pritiskom kršć. pučke stranke) opet uveo u te škole propelo i vjeronauk. No dokle će to ostati? Stoga talij. katolici i dalje podržavaju svoje mnoge privatne pučke škole oko 2000 i

nekoliko srednjih, a prošle su godine eto osnovali i katoličko sveučilište u Milanu. Udruženja »Federazione nazionale degli istituti scolastici privati« (u Rimu), »Pro schola libera« (u Torinu) i »Padri di famiglia« (u Milanu) šire ideju o osnivanju privatnih škola.

I u sjevernoj Americi postoje uz državne škole i privatne katoličke. Po zadnjoj statistici pohađalo je 2,083.414 katoličke djece ove zadržane škole, a 2,318,592 državne. To je pohađanje najbolje u biskupiji Chicago, t. j. 161.500 kat. djece išlo je u katol. škole i samo 126.000 državne. Bolji je razmjer pohađanja katol. sveučilišta, jer su ova imala 44.996 studenata ili studentica, dok je 40076 mladića ili djevojaka upisano bilo u neutralnim ili protestantskim školama. Pred nekoliko je godina kardinal Gibbons ustao za slobodu privatne škole i neka bi ih država pomagala. Nadošao je rat 1914—1918, iz koga je izišla Sjeverna Amerika pobjednicom. Ona hoće da bude i *jednim* moćnim *narodom*. Stoga je i tu nabacila framasonerija plan *ojedinstvenoj narodnoj školi*. Slobodni mislioci, racionaliste, tajna društva prihvatili ovaj ložin izum i udariše u viku, da treba zabraniti privatne škole. I katolici ustadoše na obranu svojih škola. Najžešća je borba u diecesu Oregon City, gdje 8180 kat. djece ide u kat. škole i 6820 u državne. Episkopat otvara i dalje nove škole.

U Belgiji je zakon g. 1842 »le pacte d' union« bio zamka za katolike te nijesu dalje moćno širili čisto katoličke škole i u 30 godina pade broj tih škola na polovicu. Time je ojačalo protukatoličko pokretanje i vladu dobiše protukatolici. Ovi zakonom 1. juna 1879. zabranili religioznu pouku u školi. Taj je zakon, nazvan »loi de malheur« trajao do g. 1884., dokle katolici ne dođoše na vladu. Katolici su uveli obveznu vjersku pouku po državnim školama i dalje su osnivali svoje privatne.

U Engleskoj je do g. 1870. škola bila u rukama pojedine konfesije. Tada Foster Bill započe s državnom školom. Katolici su ipak požrtvovno i dalje zadržali svoje škole i dalje nove otvarali, te su g. 1870. imali 863 škole i 200.000 učenika, i g. 1901 1056 škola s 400.000 učenika. U novije doba pokušale su i tu protuvjerski elementi, da kleru oduzmu upravu vjerske pouke, ali katolici brzo osnovaše »Katoličko odgojno vijeće« s 95 članova (biskupi i katoličke općine) i dobiše od države oblast da posreduju izmed mjesnih vlasti i školskih upravitelja. Nedavno se zakonom (Fisher) htjelo uvesti u sve škole tobožnju jedinstvenost i predati mjesnim vlastima i zgrade privatnih škola, imenovanje učitelja i nadzor nad vjerskom poukom. Katolici ustadoše kao jedan i zakon je ostao bez uspjeha. No katolici se pod vodstvom biskupa i dalje bore. Isti je ministar nastave Fisher u oktobru izjavio u donjoj kući: »Engleska se vlada bavi mišlju, da upotpuni zakonodavstvo glede katoličkih škola. Uslijed zakona su katolici doslije imali slabi kraj. Oni moraju plaćati porez za više škole, a da od toga ne dobivaju nikakve potpore, dok protestanske škole to dobivaju. Sadašnji se školski pravilnik mora promijeniti i visoke katoličke ško-

le, moraju od vlade dobivati potporu. Uz to *katoličke škole moraju biti sasva slobodne bez ikakova ograničenja ili kontrole sa strane vlade*.

I tako nema naprednije zemlje, u kojoj katolici ne bi imali i vlastite škole. Dakako oni pred pogibelju novih ateističkih vlada još jače rade na tom polju. Jedino u Českoj i SHS, uopće u zemljama bivše austrijske monarhije slabo je što učinjeno glede katoličkog školstva. Tako bi kod nas moglo školstvo kroz noć glasovanjem nekatoličke većine u skupštini postati skroz bezvjersko, pa bismo se mi katolici našli u sto mukâ, jer nemamo (osim nekoliko pučkih i jedne srednje javne škole) gotovo ništa spremna za taj slučaj. I val liberalizma i struja areligiozne škole lako da svaki čas navali k nama. A onda? Moramo se već sada zamisliti i početi dizanjem privatnih škola. Na ovo će sigurno pristati svi roditelji i prijatelji katoličke škole, ali će i odmah pitati: No odakle novaca?

I tome je lako doskočiti, samo ako počnemo jednom da svijesno upotrebimo svoja građanska prava u demokratskoj državi. Kako?

III. Država mora dati novaca za privatne škole. Ovako je školsko pitanje uređeno u Engleskoj, Belgiji, Nizozemskoj i t. d.

U Engleskoj je država od g. 1861. počela davati novčanu potporu školama raznih konfesija, proporcijonalno prema broju školske mladeži i uspjehu ispita. G. 1870. »Foster Bill« je odredio, da će te potpore davati samo onim školama, koje može pohađati mladež i drugih konfesija. G. 1902. »Education Bill« proglašuje državne i privatne škole ravnopravnim kao dio »nacionalne« obuke, te država daje za njihovo uzdržavanje tri četvrtine troškova, a četvrti dio se pokriva školskom mjesnom taksom. Upravitelj privatne škole daje novac za nabavu zemljišta i zgradu i on je vlasnik; za pokućstvo i uzdržavanje zgrade brine se općina. Privatnom školom upravlja odbor šestorice, od kojih dvojicu imenuje država, a ostalo su vlasnici. Za katoličku je školu župnik redovito jedan od četvorice odbornika.

U Belgiji je g. 1911. ministar Schollaert bio iznio zakonski nacrt o »školskoj potpori«. Po tom bi nacrtu roditelji slobodno odabirali državnu ili privatnu školu, te s djetetom predali dotičnoj školi državnu i »potpornu cedulju« (bon), a ta bi škola na temelju tih cedulja dobila od države pokriće za dvije trećine potroška. Socijalisti i liberalci ne dadoše da se ta osnova prihvati. G. 1914. je ministar Broqueville prodro s novim zakonom. Ovaj zakon daje jednaku potporu državnim i privatnim školama i upopunjen je g. 1919., pa je plaća i pensija učitelja privatnih škola jednaka kao i ona državnih. Sada katolici rade i oko toga, da se zakon proširi i na privatne škole, koje općine nijesu proglasile svojima.

U Nizozemskoj je parlamenat g. 1920. glasovao za zakon (75 glasova protiv 3), kojima je dovršena 100 godišnja borba ondješnjih katolika (Civilta cattolica, 15, 1, 1921, 141—147; 7, 5, 1921, 234—243).

Privatnu školu može podići društvo ili koja ustanova kao juridička osoba. To društvo pita u općine nužnu svotu (a isto i za povećanje postojeće školske zgrade); općina daje novac ili postojeću zgradu. Općina je na to dužna, ako prositelj predade općinskoj blagajni kao jamstvo 15 po sto troška i imade 25 učenika (za proširenje zgrade 30 po sto i novih 12 uč). To jamstvo konfiscira općina, ako škola nema minimum učenikâ od šeste do devete godine iza podignute, dosljedno proširene zgrade. Država plaća učitelje svojih i privatnih škola, općina pak za uzdržavanje zgrade, grijanje i slično. Jednako država plaća učitelje u privatnim preparandijama uz godišnju pomoć za zgradu i učila, ako dotična preparandija ima 20 učenika. U Nizozemskoj učenici primaju potporu za polazak škole, ako im je stan udaljen od škole barem 4 kilometra.

Ova misao o državnoj potpori i privatnih škola krči sebi put u javnosti, a sada je prodrila i u međunarodno pravo. Dosadašnji idejni liberalizam uzmiče pred naravnim pravom. Ovo pravo veli, da je cilj države što bolje dobrostanje i zadovoljstvo svih podanika, a roditelji neka odlučuju prema svome uvjerenju o pravcu odgoja svoje djece. Konfesionalna pak škola najbolje odgovara savjesti roditeljâ i jamči za vjerski i civilni mir u državi, kako se vidi u Nizozemskoj (Civilta catt., 7, 5, 1921, str. 241). Stoga odgovaraju naravnom pravu i ona dva članka versailleskog ugovora, koji potpisaše Sjeverna Amerika, Velika Britanija, Francuska, Italija i Japan s Poljskom. Ti su: Etničke manjine vjere ili jezika primat će od države, općine i drugih jednaku potporu kao i narodne većine (čl. 9); židovski će školski odbori primiti potporu od javnih fondova kao druge javne državne škole (čl. 10). Predsjednik je mirovne konferencije Clemenceau u isto doba protumačio pismom poljačkom ministru predsjedniku smisao tih članaka i veli: »Odredbe glede obuke nemaju ništa, što već ne sadržavaju mnoge moderne države, dobro organizirane. Lijepo se može složiti sa suverenitetom države, ako ona priznade i podupire škole, u kojima su djeca podvrgnuta vjerskom uplivu; ovome su se oni privikli u svojim obiteljima«. Sličnim ugovorima i gotovo jednakim načinom (čl. 9. vers. ugovora) kao Poljska priznadoše: Austrija, Bugarska i Ugarska privatnim židovskim školama pravo javnosti i državnog plaćanja. Ovo su Židovi postigli, jer ih je Engleska poduprla i to zatražila. No što je načelno prihvaćeno za jednu konfesiju, zašto da ne vrijedi i za nas katolike? Ako su to postigli katolici u Nizozemskoj, gdje su oni katolici naprama protestantima u manjini i s tom su ustanovom zadovoljni jedni i drugi, zašto se ne bi to provelo i kod nas? I onako muhamedanci imaju u Bosni svoje konfesionalne pučke ili osnovne škole, u Bosni i Hrvatskoj nešto i katolici, pravoslavni najviše, pak bi trebalo sada to dalje izgraditi i proširiti. Kod nas bi dakle lakše bilo provesti konfesionalne škole nego li u Italiji i Španjolskoj, gdje katolici ustaju sve jače u prilog njihove javnosti i uzdržavanja jednako s državnim školama. I u Njemačkoj je kardinal

Faulhaber na katoličkom sastanku u kolovozu prošle godine govorio, da katolici traže za svoje privatne škole, neka ih država uzdržava kao i druge i dađe im jednaka prava. Slično se izjavio i francuski episkopat za katoličke privatne škole. Dakle mi katolici u SHS nijesmo osamljeni i ova će se misao oživotvoriti. Do pisanja je, agitiranja i nastupa nas katolika, da li će se to i što prije u djelo provesti. Naravno pri tome ćemo naići na mnoge poteškoće i nesporazum u javnosti. O tome se lani u jednoj javnoj konferenciji u Oxfordu tuži P. Martindale u ime engleskih katolika: »Akatolici nas ne razumiju, što konačno hoćemo. Oni vele, da katolička djeca ne će čuti ni riječi protiv vjere i uz neke uvjete će moći ući i svećenik u državnu školu. No sva naša povijest polazi od ovog načela: Mi hoćemo apsolutnom voljom — a vi znate, da je to volja, koja već pjeva pobjedu — da katolička djeca budu uzgojena u katoličkim školama, pod katoličkim učiteljima, i da ne samo nauče katoličke dogme, nego da dišu u katoličkoj atmosferi. U toj tački nijesmo nikada popustili i ne ćemo popustiti« (Documentation catholique 1922, str. 1162).

Još se osvrnimo na nekoje prigovore.

IV. Reći će liberalni učitelji pučkih i srednjih škola: »Ako se uvedu konfesionalne škole, što će biti s nama?« — Sigurno ne će ih nitko ubiti ili baciti u tamnicu. Ako država hoće da i dalje drži svoje škole i ima roditelja u dovoljnom broju, koji hoće da šalju svoju djecu u državne škole, to je pitanje savjesti tih roditelja, a onda će država zadržati barem dio dosadašnjih svojih učitelja. No od ovih ima dobar dio, koji bi preuzele i konfesionalne škole, gdje će ti učitelji slobodno odgajati skroz konfesionalno i u konfesionalnoj atmosferi.

2. »Konfesionalne će škole škoditi pravoj znanosti«. — No što je »prava« znanost? Znanost po svojoj naravi ne mora biti liberalna ili čak ateistična. Glede pedagogije treba istaknuti, da su najveći pedagozi obično djelovali na privatnim školama.

3. »Konfesionalna je škola u protuslovlju s državnim interesima«. — To nije istina. Interkonfesionalne su škole i urodile religioznim indiferentizmom i taj otvara vrata modernoj razvratnosti. Najveći je pak državni interes, da državljani budu zadovoljni, a tko će biti zadovoljan, kada mladež ne diše u religioznoj atmosferi i u školi kao u obitelji? Možda neznan broj liberalnih osoba, ali upravo za volju tih elemenata ne bi smjela država žrtvovati pravo većine roditelja.

4. »Konfesionalne škole raspiruju konfesionalnu nesnosnost«. — Praksa u sjev. Americi, Engleskoj, Nizozemskoj itd. jamči obratno. To je i naravno, jer se vjerska nesnosnost ondje javlja, gdje nema dovoljno vjerske obuke. Obuka je pak vjerska u privatnim konfesionalnim školama obilnija nego li u državnim.

5. »Zašto će država plaćati nedržavne škole?« Kada država plaća privatne konfesionalne škole, to čini porezom svojih podanika; dakle ona vraća, što je od njih dobila. Privatne konfesionalne škole smanjuju državi u isto doba izdatke za državne škole (jer ih ne će

dalje trebati u ovolikom sadašnjem broju). Država dakako može tražiti, da zgrade privatnih konfesijonalnih škola moraju odgovarati higijenskim propisima, te da se u njima podučava i državna povijest.

6. »Zar i vojnička škola mora biti konfesijonalna i privatna?« — To ne, jer je država u prvom redu pozvana, da se pobrine za nužne stručnjake tih škola. Pri toj školi dakako ne smije biti isključena vjerska obuka, barem u običnom obliku. No možda će jednom nadoći vrijeme, kada će i vojničke škole doći u privatne ruke, kako su sada i mnoga sveučilišta.

7. »Onda će i komuniste ili boljševici osnovati svoje škole i država će ih morati plaćati kao i konfesijonalne privatne«. — Nitko pametan ne će zagovarati »zlorabu« roditelja, osobito ne onda, ako je ta protiv opstanka države. U Nizozemskoj pak komuniste nemaju kao ni liberalci nijedne svoje škole, jer su zadovoljni sa sadašnjom javnom državnom školom.

U Elzaciji i Lotaringiji su katolici za njemačke vlade imali konfesijonalne škole s pravom javnosti i država ih je uzdržavala. No kako dođoše pod Francusku, htjedoše protukatolički političari da tim školama oduzmu konfesijonalno obilježje i učine ih bezvjerskim u teoriji, a u praksi protivvjerskim. I katolici? Ustadoše poput flandrijskog lava na obranu roditeljskog prava.

Što radimo mi katolici u SHS?

Protukršćansko je javno mnijenje oslabilo katoličku svijest i držimo, da su državne škole s dva sata vjeronauka u sednici dovoljne i čak — ideal. Kada ćemo se osvijestiti i zatražiti od države, neka priznade našim privatnim školama pravo javnosti i pravo na državno uzdržavanje škole i učitelja u razmjeru prema broju katolika?

Brzo će kucnuti dvanaesti sat.

A.

Životna snaga katoličke Crkve.

Lijepo li su zelene šume po visokim gorama i travnate livade po širokim ravnicama! Lijepi li su cvjetni nasadi po gradskim parkovima! I divan je cvijet na suncokretu i svaki i na najsitnijoj travi. Nema slikara ni književnika koji bi to vjerno prikazao svojom umjetnošću. I mnoštvo i raznovrsnost bilinâ zapanji naš um. To bilje raste, širi se, cvjeta i nosi rod svoj. Suho je drvo negacija svega toga.

I psalmista je promatrao ovu pojavu u prirodi, pa je prisposodio dušu pravedničku »drvu usadenu kraj potoka, koje rod svoj donosi u svoje vrijeme i kojemu list ne vene« (Ps. 1, 3). Slično veli i Jeremija, da će takova duša biti »kao drvo usadeno kraj vode i koje uz potok pušta žile svoje; koje se ne treba bojati, kada dođe pripeka; njegov se list zeleni i sušne godine ne brine se i ne prestaje rađati rod« (17, 8).